

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Виявлено основну тенденцію кредитування в банківській системі України – зниження темпів зростання корпоративного кредитування та збільшення обсягів споживчого кредитування. Головною причиною цього тренда визначено зниження активності кредитування юридичних осіб, що призводить до переорієнтації банків на роздрібні кредити.

Аннотация. Выявлена основная тенденция кредитования в банковской системе Украины – снижение темпов роста корпоративного кредитования и увеличение объемов потребительского кредитования. Главной причиной этого тренда определено снижение активности кредитования юридических лиц, что приводит к переориентации банков на розничные кредиты.

Annotation. The main trend of lending in the banking system of Ukraine – the slowdown in corporate lending and an increase in consumer lending – has been revealed. The main reason for this trend is determined to be the decline in corporate lending activity, which leads to the reorientation of banks to retail loans.

Ключові слова: кредитування, банківська система, корпоративні кредити, роздрібне кредитування.

На світовому фінансовому ринку на сучасному етапі існує велика ймовірність настання другої хвилі світової фінансової кризи, яка може вплинути як на економіку країни в цілому, так і, зокрема, на банківську систему. Однак, незважаючи на несприятливі світові прогнози, результати кредитної діяльності українських банків свідчать про позитивні тенденції.

Зростання вартості ресурсів банків у другій половині 2012 року призвело до помітного зниження активності кредитування юридичних осіб. І хоча портфель корпоративних позик банківської системи продовжує зростати, динаміка з початку року істотно сповільнилася. Саме в жовтні 2012 р. у сфері корпоративного кредитування був виявлений перелом тренда: відсутність на ринку дешевих фінансових ресурсів призвела до значного зростання відсоткових витрат банків, які були змушені підняти ставки за кредитами. Тому з жовтня 2012 р. в банках стрімке зростання портфеля юридичних осіб змінилося на більш помірний підхід до кредитування. В умовах помірного рівня платоспроможного попиту на кредити з боку реального сектору економіки банки продовжують приділяти особливу увагу розвитку кредитування фізичних осіб, що збільшує частку споживчих кредитів у портфелі банківської системи України [1].

Така ситуація пояснюється не лише позицією банків, але й фінансовим станом позичальників – поглиблений фінансовий аналіз потенційних позичальників часто виявляє суттєві проблеми, які ставлять під сумнів можливість обслуговування кредиту. Більшість підприємств не здатні сплачувати високі (понад 25 %) ставки за кредитами, тому банки для збереження прибутковості переорієнтовуються на споживче кредитування. Таким чином, у банків залишається обмежена кількість потенційних клієнтів.

Серед галузей, які 2012 року частіше за інших отримували позитивні рішення за заявками, банки назвали агробізнес, переробну, харчову промисловість, підприємства оптової і роздрібною торгівлі та фармбізнес. Переважно це підприємства сільського і лісового господарства, видобувної та переробної промисловості, енергогенерувальні компанії, виробники послуг комунального господарства, а також ритейлери [2].

Найбільш платоспроможним вважається той бізнес, який отримує достатній маржинальний дохід. Компаніями, які мають можливість генерувати достатню для обслуговування кредитів кількість грошей, виступають підприємства транспорту і зв'язку, харчової промисловості, роздрібною та оптовою торгівлі, зокрема, зернотрейдери.

Часто вирішальне значення для банків мають показники обігу капіталу в галузі. Отримувати прибуток за нинішніх собівартості матеріалів та ресурсів можуть лише компанії з короткими виробничими циклами (легка, харчова промисловість, оптова і роздрібною торгівля тощо). Також існує сегмент позичальників, які звертаються за фінансуванням для купівлі сировини з метою заробити або заощадити на зростанні вартості товару в майбутньому. Крім того, представники малого та середнього бізнесу, які на відміну від великих корпорацій менш залежні від політичних і деяких інших ризиків, здатні також обслуговувати мікrokредити на розвиток своєї діяльності.

Тепер банки особливо ретельно вивчають кредитну історію клієнтів і намагаються заручитися додатковими гарантіями. Наявність успішного досвіду співпраці підприємств із банками у 2008 – 2009 рр. (тобто у період фінансової кризи) може свідчити про високу кредитоспроможність цих підприємств.

Аналізуючи історію позичальника, банки звертають увагу не лише на проблемні борги, але й на обсяг кредитного навантаження на позичальника. В умовах подорожчання фінансових ресурсів успішно залучають і обслуговують позики підприємства з коротким циклом обігу активів і невисокою часткою кредитних коштів в обігу. Це відбувається тому, що витрати таких компаній, пов'язані з подорожчанням кредитних ресурсів, не надто впливають на вартість товару.

Посткризовий негативний досвід роботи банків з кредитною проблемою багатьох підприємств робить ризиковою співпрацю з певними категоріями позичальників. Найбільш уразливими виявилися компанії, які вели агресивну політику розвитку за рахунок позикових коштів. Коли прогнози щодо зростання продажів не виправдалися, своєчасне та повне обслуговування боргу ставало для них неможливим. Тому гроші, вкладені в розвиток торговельних мереж, будівництво нерухомості або виробництво, виявилися замороженими після падіння попиту на таку продукцію, що зараз створює компаніям перешкоди для залучення нових ресурсів.

Загальну динаміку обсягів кредитування юридичних та фізичних осіб зображено на рисунку, побудованому автором на основі статистичної інформації консенсус-прогнозу аналітиків групи банків [3]. Можна побачити, що обсяги корпоративного кредитування постійно зростають і на кінець 2013 року за прогнозами складуть 162 % від результатів 2008 року. Обсяги роздрібних позик, навпаки, постійно зменшувалися після світової фінансової кризи, яка підірвала довіру населення до банків. Але 2013 рік став переломним: обсяги роздрібногo кредитування збільшилися і досягли рівня 2010 року – 204,1 млрд грн.

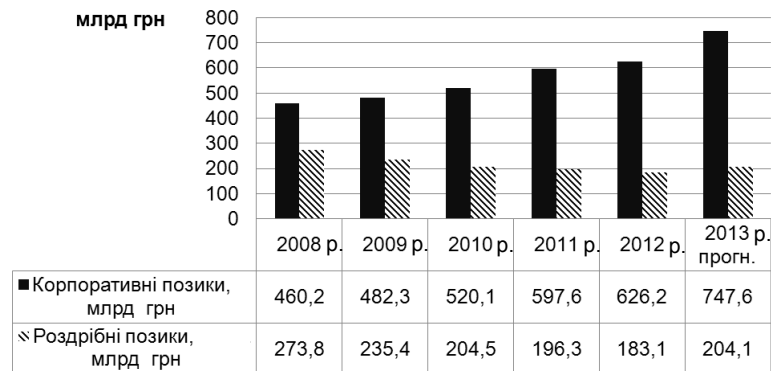

Рис. Динаміка обсягів корпоративних та роздрібних позик

З рисунка також видно, що 2013 рік виступає переломним моментом у роздрібному кредитуванні, яке поступово зменшувалося, починаючи з кризових років. Подібні зміни у кредитуванні пояснюються тим, що після повільного зростання кредитування і відчутного відновлення депозитної бази у 2010 році банківська система була готова до динамічного розвитку у 2011 р. Однак різке погіршення індексу економічних настроїв населення, тобто відродження очікувань девальвації і, як результат, більш жорстка монетарна політика (через намагання Нацбанку утримати валютний курс), сповільнили зростання кредитування та приплив депозитів у банківській системі до останнього кварталу 2011 року.

Відсутність дешевих ресурсів змушує банки переглядати свої кредитні продукти для клієнтів – юридичних осіб. На сьогодні активно пропонуються овердрафти, кредитні лінії на поповнення обігових коштів терміном до одного року, а довгострокове кредитування майже не використовують [2].

Незважаючи на збільшення депозитної бази банків і вжиття Національним банком України комплексу заходів, спрямованих на підтримку процесів економічного розвитку, кредитна активність банків відновлювалася недостатньо високими темпами. Загальний обсяг залишків кредитів за 2012 рік збільшився на 2,0 % – до 809,3 млрд грн, зокрема в національній валюті – на 8,4 %, тоді як в іноземній зменшився на 7,3 %. Загальний обсяг залишків кредитів, наданих суб'єктам господарювання, за 2012 рік збільшився на 4,9 % – до 626,2 млрд грн, у тому числі в національній валюті – на 6,1 %, в іноземній валюті – на 2,6 %. Загальний обсяг кредитів, наданих фізичним особам, у 2012 році зменшився на 6,7 % – до 183,1 млрд грн [4].

Отже, можна зробити висновок, що сучасні економічні умови сприяють збільшенню роздрібногo кредитування банками і зменшенню темпів кредитування підприємств. Це призводить до виникнення необхідності змінювати стратегію й тактику діяльності банків, які раніше у значно більших обсягах обслуговували великі, але нечисельні корпоративні кредити, а нині переорієнтовуються на масове споживче кредитування.

Наук. керівн. Внукова Н. М.

Література: 1. НАБУ прогнозує зростання споживчого кредитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://un.ua/ukr/article/465816.html>. 2. Бабенко М. Відмовити не можна кредитувати, або Відповідь

банків бізнесу в умовах подорожчання ресурсів [Електронний ресурс] / М. Бабенко. – Режим доступу : http://ua.prostobankir.com.ua/korporativniyu_biznes/statti. 3. Форум провідних міжнародних фінансових установ. Огляд банківської системи України [Електронний ресурс]. – 2012. – Вип. 4. – Режим доступу : http://www.fli-fi.org.ua/files/documents/50071/FLIFJointreport_february12_ukr_22.02.12.pdf. 4. Готівковим фронтом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2012/03/24>.

УДК 658.15:005.934

Кавчак І. Р.

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто сучасні підходи до визначення сутності поняття "фінансова безпека підприємства", виявлено позитивні та негативні сторони кожного з них. Запропоновано авторське трактування поняття "фінансова безпека підприємства" на основі застосування системного підходу.

Аннотация. Рассмотрены современные подходы к определению сущности понятия "финансовая безопасность предприятия", определены положительные и отрицательные стороны каждого из них. Предложена авторская трактовка понятия "финансовая безопасность предприятия" на основе применения системного подхода.

Annotation. The article reviews current approaches to defining the essence of financial security of a company, identifies positive and negative aspects of each of them. An author's interpretation of the term "financial security of a company" is given basing on a systematic approach.

Ключові слова: безпека, фінансова безпека підприємства, економічна безпека, фінансова стабільність.

У нестабільних умовах розвитку української економіки і зростання зовнішніх та внутрішніх загроз діяльності суб'єктів господарювання особлива роль у фінансовому управлінні належить розробці та впровадженню механізму забезпечення фінансової безпеки, що має на меті сприяти стійкому економічному розвитку підприємства на основі нейтралізації негативного впливу різного роду небезпек.

Теоретико-методичні аспекти фінансової безпеки підприємства, її оцінки та особливості управління наведені в роботах таких вчених, як: Ареф'єва О. В., Барановський О. І., Бланк І. О., Горячева К. С., Єрмошенко М. М., Завгородній А. Г., Донець Л. І., Каркавчук В. В., Кириченко О. А., Кім Ю. Г., Покропивний С. Ф., Судакова О. І. та ін. [1 – 12]. Проте євроінтеграційні наміри України потребують формування нових підходів до захисту фінансових інтересів вітчизняних суб'єктів підприємства, а отже, й до їх фінансової безпеки.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності поняття "фінансова безпека підприємства" як елементу категоріального підґрунтя розвитку суб'єкта господарювання.

Вчені, які своїми науковими працями дали початок розвитку даних понять у науковій сфері, загострили актуальність їх розгляду, запропонували своє бачення даної проблеми й систематизували їх [1]. Проте слід зауважити, що аспектовій безпеці підприємства та її фінансовій складовій приділено недостатньо уваги, хоча безпека саме підприємства є базисом піраміди як національної безпеки взагалі, так і фінансової зокрема.

Вперше як самостійний предмет дослідження фінансову безпеку підприємства виділяє вчений Бланк І. О. [13]. Розглядаючи макроекономічні аспекти досліджуваного поняття, Барановський О. І. у праці [14] наголошує на тому, що фінансова безпека є однією з найважливіших складових економічної безпеки та тлумачить її як ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин.

Аналіз публікацій за досліджуваною тематикою [1 – 24] дозволив авторів зробити висновок про відсутність однозначного тлумачення сутності поняття "фінансова безпека підприємства" (таблиця).